SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ROKU 2017

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

OCHRANA, TVORBA A MANAŽMENT KRAJINY

KĽÚČOVÉ OTÁZKY A KĽÚČOVÉ ZISTENIA

Aký je vývoj vo financovaní Programu obnovy dediny?
Vývoj pridelených dotácií má kolísavý charakter. V roku 2017 podpora z Environmentálneho fondu predstavovala takmer 785 000 eur.

Aký je podiel prírodných oblastí v mestách SR?
V roku 2017 bolo vybraných 12 miest SR pre zisťovanie stavu prírodných oblastí podľa indikátorov mestskej biodiverzity. Z nich najväčší podiel prírodných oblastí má mesto Liptovský Mikuláš, kde viac ako 20 % územia mesta tvoria prírodné oblasti. V mestách Detva a Piešťany zaberajú od 7,0 % do 13,9 % územia mesta. V ostatných skúmaných mestách prírodné oblasti predstavujú od 1,0 % do 6,9 % z celkového územia mesta.

Aké je zloženie pamiatkového fondu SR a jeho stav?
V roku 2017 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnuteľných) kultúrnych pamiatok. Evidovaných bolo 9 956 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) a 15 128 hnuteľných NKP. Od roku 1990 vzrástol počet nehnuteľných NKP o 34,4 %, strednodobo (od roku 2000) to predstavuje nárast o 32 % a medziročne o 1,5 %. Cez 25 % nehnuteľných pamiatok vykazuje narušený alebo dezolátny stavebno-technický stav. Dlhodobo (od roku 1990) tento stav poklesol o 15,7 %, v strednodobom horizonte a medziročne poklesol len mierne.

Aký je počet evidovaných environmentálnych záťaží?
V Informačnom systéme environmentálnych záťaží bolo k roku 2017 evidovaných 881 pravdepodobných environmentálnych záťaží, 310 potvrdených a 800 už sanovaných environmentálnych záťaží, v registri časti A a súčasne v registri časti C bolo 113 lokalít, v registri časti B a súčasne v registri časti C bolo 118 lokalít.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ A VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Z 2 890 sídel je 2 750 dedín (95,2 %), a 140 miest (4,8 %). Z celkovej rozlohy SR podľa jednotlivých typov regiónov najväčší podiel 59,0 % je prevažne vidieckych, 36,8 % podiel majú prechodné regióny a najnižší podiel 4,2 % predstavujú prevažne mestské regióny.

STAROSTLIVOSŤ O VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Program obnovy dediny (POD) počas svojej 20-ročnej implementácie preukázal, že je jedným z vyhľadávaných a úspešných nástrojov rozvoja vidieka. V Európe je aplikovaný štátmi a regiónmi združenými v Európskom pracovnom spoločenstve pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) už viac ako 25 rokov. SR je členom spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje Program obnovy dediny aj v SR.

POD je postavený na procese osvety a propagácie jeho cieľov, poradenstva v oblasti obnovy hmotného, prírodného a duchovného prostredia vo väzbe na programovacie a plánovacie procesy a monitoringu záujmu obcí, ako aj propagácii pozitívnych príkladov realizácie so zámerom ich ďalšieho šírenia prostredníctvom Školy obnovy dediny. SAŽP zabezpečuje uvedené činnosti v zmysle uznesenia vlády SR č. 222/1997, a to prostredníctvom poradenstva, konzultácií a priameho manažmentu implementácie POD.

Program obnovy dediny 2017 bol implementovaný prostredníctvom troch dotačných oblastí:

- **Činnosť POD1 Kvalita životného prostredia na vidieku**
- **Činnosť POD2 Zelená infraštruktúra a adaptačné opatrenia na zmiernenie dopadov zmeny klímy**
- **Činnosť POD3 Environmentálna výchova, vzdelávanie a osveta**

V roku 2017 podpora POD dosiahla celkovú výšku **783 244,54 eur.**

Graf 067 I Vývoj pridelených dotácií POD

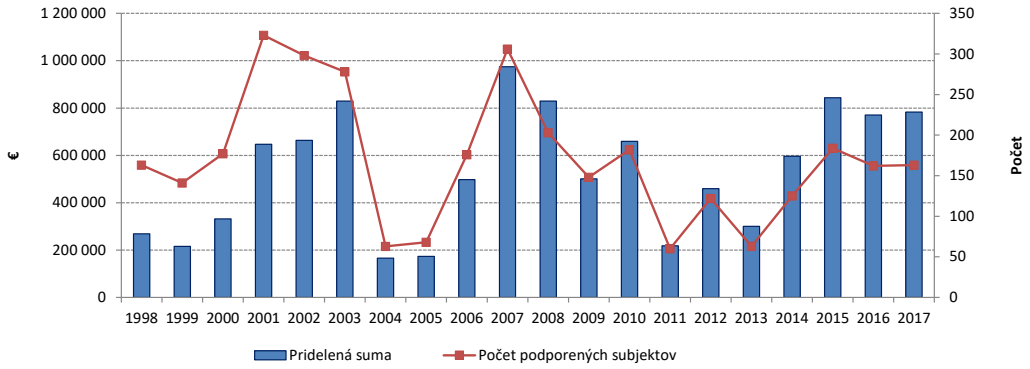

Zdroj: SAŽP

Celková priemerná dotácia na 1 žiadateľa bola 4 805 eur.

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje ARGE súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. Národnou formou tohto podujatia je súťaž **Dedina roka**, ktorú SR organizuje od roku 2001. Vyhlasovateľmi národnej súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny a Združenie miest a obcí Slovenska.

Obec **Oravská Polhora** postúpila do európskej súťaže ako víťaz národnej súťaže Dedina roka 2017. Na základe mimoriadnych výsledkov získala Oravská Polhora **Európsku cenu obnovy dediny za komplexný, trvalo udržateľný rozvoj dediny mimoriadnej kvality v súlade s mottom súťaže.**

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

V roku 2017 bolo na území SR 140 miest. Z celkového počtu miest je 68 miest s počtom obyvateľov do 10 tisíc, 62 miest s počtom obyvateľov 10 až 50 tisíc, 8 miest má počet obyvateľov od 50 do 200 tisíc a 2 mestá majú počet obyvateľov nad 200 000, pričom tam žije 22,62 % populácie SR. Najvyššie percento (28,61 %) mestských obyvateľov žije v mestách s počtom obyvateľov od 20 do 50 tisíc.

Mestá sa v najbližších rokoch budú musieť vyrovnať okrem problémov týkajúcich sa kvality ovzdušia (častice PM_{10}, $PM_{2,5}$), mestskej mobility či komunálneho odpadu aj s prejavmi zmeny klímy (pribúdanie extrémnych prejavov počasia, povodní alebo sucha, predĺženie peľovej sezóny atď.). Dôsledky zmeny klímy sa dajú účinne zmierňovať optimálnou skladbou zelenej a modrej infraštruktúry.

Okamžitá realizácia mitigačných a adaptačných opatrení na území miest môže priniesť pozitívny efekt na zdravie obyvateľov miest. Mestá, ktoré už realizujú tieto opatrenia v praxi mali možnosť predstaviť svoje projekty v rámci súťaže ENVIROMESTO 2017. Titul za komplexný prístup k riešeniu adaptácie na zmenu klímy získala Trnava. Pozitívne, inšpiratívne príklady predstavili aj mestá Nitra, Zvolen, Malacky, Spišská Belá, Žilina, Martin, Prešov, Piešťany, Kežmarok, Hriňová, Štúrovo, Nové Zámky a Humenné.

Dôležitou úlohou miest týkajúcou sa ich bezprostredného okolia a krajiny, ktorá ich obklopuje, je udržanie biodiverzity. Jedným zo spôsobov ako udržať a zvyšovať biodiverzitu miest je predchádzanie a postupné odstraňovanie fragmentácie prírodných oblastí vrátane posilňovania konektivity prírodných a poloprírodných území a plôch.

Na základe manuálu pre stanovovanie indikátorov City Biodiversity (USER'S MANUAL ON THE SINGAPORE INDEX ON CITIES' BIODIVERSITY) bolo v roku 2017 vykonané mapovanie zelene. Ako zdroj dát bol použitý produkt služby diaľkového monitorovania zeme EÚ Copernicus – tzv. vrstva mestskej stromovej vegetácie (Street tree layer). Sledované boli tri indikátory: Indikátor 1: Podiel prírodných oblastí v meste, indikátor 2: Stanovenie konektivity ekologických sietí ako prostriedok boja s fragmentáciou a indikátor 12: Regulácia klímy: uchovávanie uhlíka a ochladzujúci efekt vegetácie.

Na základe výsledkov získaných pri stanovovaní hodnôt indikátorov najvyššie hodnoty spomedzi krajských miest dosiahla Nitra a najnižšie Trenčín a Trnava. V Nitre sa vyskytuje relatívne veľká a homogénna plocha chráneného územia Zobor, s výskytom 10 prioritných a ďalších 10 biotopov európskeho významu. Na druhej strane, mesto Trenčín má spomedzi 4 sledovaných krajských miest najvyšší podiel mestskej stromovej zelene (pouličnej).

DEGRADOVANÉ EKOSYSTÉMY SR

V roku 2017 bolo dokončené mapovanie krajských miest Žiliny, Trenčína, Banskej Bystrice, Nitry, Trnavy, Prešova, Košíc a vybraných okresných miest. Čiastočne prebehli práce na mapovaní degradovaných ekosystémoch (DE) na území mesta Bratislava. Na území krajských miest sa nachádza 163 lokalít DE a brownfieldov na ploche 714,41 ha. Podľa pôvodného funkčného využitia patrí najviac plôch medzi územia bývania, občianskej vybavenosti a územia priemyselnej výroby. Na základe spracovanej databázy sú navrhnuté opatrenia na ich revitalizáciu, na zmiernenie ich negatívneho vplyvu na okolie, ako aj na ich začlenenie do organizmu mesta.

Graf 068 I Rozloha degradovaných ekosystémov

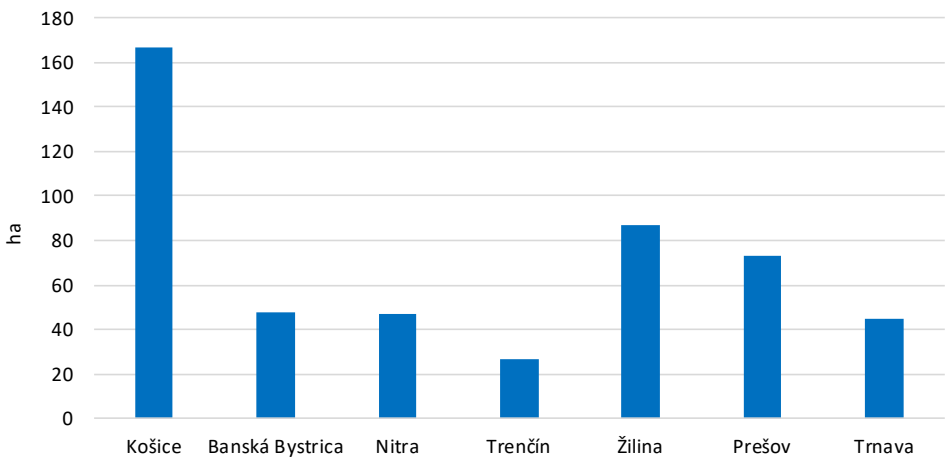

Podľa rozlohy najväčšia plocha zrevitalizovaných DE sa nachádza v Prešove (10,52 ha), naopak najmenšia plocha zrevitalizovaných DE je v Banskej Bystrici (3,84 ha).

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Základným územnoplánovacím dokumentom SR je Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001, ktorá bola aktualizovaná v roku 2010. Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona.
Ministerstvo dopravy a výstavby SR podporuje od roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Pre rok 2017 bola schválená dotácia pre 83 obcí vo výške 609 892,90 eur.

Tabuľka 034 I Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov			
		2013	2014	2015	2016
Bratislavský	73	13	18	13	9
Trnavský	251	25	43	30	49
Trenčiansky	276	16	20	23	28
Nitriansky	354	36	15	26	31
Banskobystrický	516	48	22	26	31
Žilinský	315	35	27	37	44
Prešovský	665	83	61	53	58
Košický	440	30	33	14	25
Spolu	**2 890**	**286**	**239**	**222**	**275**

Zdroj: MDV SR

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je jedným z **dohovorov Rady Európy**, ktorého **cieľom** je ochrana, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblasti. K 31. decembru **2017** k dohovoru **pristúpilo 41 členských krajín**, 38 krajín ho ratifikovalo (**vrátane SR** – podpísaný bol 30. mája 2005, ratifikovaný 9. augusta 2005 a platiť v SR začal 1. decembra 2005) a následne v nich vstúpil do platnosti. Členské štáty ním ustanovili nástroj zameraný na dosiahnutie udržateľného rozvoja, založeného na vyvážených a harmonických vzťahoch medzi sociálnymi potrebami, hospodárskou činnosťou a životným prostredím.
Kompetentným orgánom pre koordináciu, riadenie plnenia záväzkov a koordinovanie spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie dohovoru v SR je **MŽP SR. Výkonnou zložkou** za rezort MŽP SR v procese implementácie dohovoru je **SAŽP**.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2017

Podpora implementácie EDoK je orientovaná do štyroch hlavných pilierov: **inštitucionálna podpora, propagácia, spolupráca a odborná podpora.**
Súčasťou implementácie EDoK je i manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**. Cieľom je oceniť významné aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Cena sa udeľuje na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny, a to od roku 2010 v dvojročnom cykle. Jej organizáciou je poverený národný koordinátor – SAŽP.

Na základe výsledkov jej 4. ročníka v roku 2016 získal **nomináciu SR** na účasť v Cene Rady Európy za krajinu 2016/2017 laureát národného kola – **mesto Hriňová**. Projekt „**Hriňovské lazy – krajina hodnôt**" bol zameraný na udržanie gazdovského spôsobu života na hriňovských lazoch spolu so zachovávaním komplexu agrárnych historických krajinných štruktúr. Hriňová úspešne reprezentovala SR a získala **špeciálne uznanie** medzinárodnej poroty Landscape Award of the Council of Europe. Viac informácií o cene nájdete na www.cenazakrajinu.sk. O procese udeľovania Ceny SR za krajinu bol v rámci propagácie ceny spracovaný filmový dokument s názvom „Cena SR za krajinu na Slovensku". Zdôrazňuje význam a prínos aktivít v starostlivosti o krajinu a zároveň predstavuje laureátov národnej ceny.

V rámci **podpory EDoK a výmeny poznatkov** v procese starostlivosti o krajinu v SR sa **v roku 2017** uskutočnilo **viacero odborných podujatí**. Konal sa v poradí už 9. ročník **Informačného dňa EDoK**, ktorý sa venoval aktuálnym otázkam starostlivosti o krajinu, a tiež bol zameraný na ekostabilizačné opatrenia, zelenú infraštruktúru a adaptačné opatrenia na zmenu klímy. Nosným odborným podujatím bol 21. ročník konferencie **KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA** pod názvom **„Zelená infraštruktúra – život pre krajinu".**

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.
V roku 2017 v rámci Pracovnej skupiny Karpatského dohovoru pre trvalo udržateľný cestovný ruch prebehla príprava projektu zameraného na implementáciu karpatskej stratégie rozvoja trvalo udržateľného turizmu. Zabezpečené boli informácie a podklady pre štúdiu o environmentálnej kriminalite v karpatskom regióne pre výskumné centrum EURAC v Taliansku. Členovia Medzirezortnej komisie pre zabezpečenie vykonávania Karpatského dohovoru sa aktívne zúčastnili na zasadnutiach a konzultáciách (marec, jún, august 2017). Spracované boli podklady pre rokovania so zástupcami lesníckeho sektora z Protokolu o trvalo udržateľnom hospodárení v lesoch. V spolupráci s občianskym združením Prales boli spracované podklady pre vypracovanie databázy pralesov a údaje boli zaslané na sekretariát Karpatského dohovoru. Zástupcovia SR sa zúčastnili na zasadnutí Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľný manažment lesov (máj 2017, Sopron, Maďarsko), na konferencii o ochrane pralesov v Európe (september 2017, Brusel, Belgicko), na 8. zasadnutí Implementačnej komisie Karpatského dohovoru (jún 2017, Modrá, ČR). Spracovaná bola národná správa o implementácii Protokolu o biodiverzite Karpatského dohovoru. Pripomienkované a konzultované boli dokumenty a návrhy rozhodnutí pre 5. zasadnutie konferencie zmluvných strán dohovoru (COP5), vrátane návrhu protokolu dohovoru o trvalo udržateľnom poľnohospodárstve a rozvoji vidieka. Delegácia SR sa aktívne zúčastnila na COP5 v Lillafüred v Maďarsku (október 2017). V roku 2017 začala implementácia projektu TRANSGREEN – Integrované plánovanie rozvoja dopravy a zelenej infraštruktúry v dunajsko-karpatskom regióne s ohľadom na potreby ľudí a prírody (v rámci INTERREG – Dunajského nadnárodného programu).
V rámci **Karpatskej sústavy chránených území (CNPA)** sa pracovalo na návrhu projektu CENTRALPARKS v rámci programu INTERREG Stredná Európa, zameranom na realizáciu plánu činnosti CNPA. Už druhý rok bola zabezpečená spolupráca s Alpskou sústavou chránených území (ALPARC) pri organizovaní podujatia „Mládež v horách" v Pieninskom NP (30 ľudí) a v NP Malá Fatra (13 ľudí). Na 20 správach sa uskutočnilo zhodnotenie efektívnosti manažmentu chránených území podľa metodiky CCPAMETT.

PAMIATKOVÝ FOND

Významnými prvkami krajiny sú kultúrne pamiatky. Základ **historických sídelných štruktúr** v krajine predstavujú **nehnuteľné kultúrne pamiatky**. V roku 2017 oproti roku 2016 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnuteľných) kultúrnych pamiatok.

Graf 069 I Štruktúra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok podľa druhov (2017)

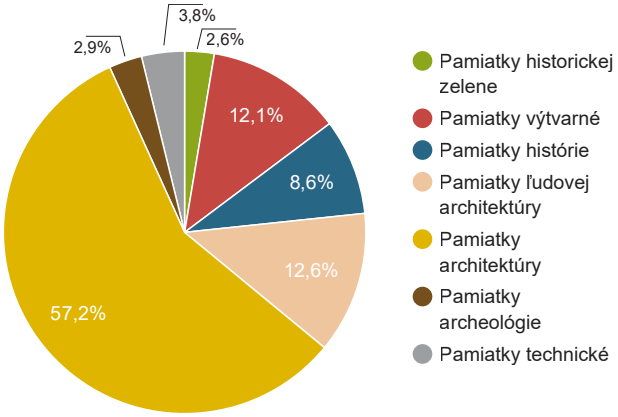

Zdroj: PÚ SR

K 31. 12. 2017 bolo evidovaných v SR **9 956 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP)**, čo predstavuje nárast oproti roku 2016 o 40 NKP. Zložené sú zo 16 727 **pamiatkových objektov** (nárast o 241). **Hnuteľných NKP** bolo **15 128** (nárast o 85), z toho 98 % je sakrálneho charakteru. Hnuteľné NKP sú zložené z 34 734 pamiatkových predmetov (nárast o 256).

Podľa literárnych prameňov bolo v SR asi 300 **hradov**. V súčasnosti z 9 956 nehnuteľných NKP je 101 **hradov** a 438 **kaštieľov**. V rámci **pamiatkových objektov (PO)** tvoriacich NKP sa k roku 2017 eviduje:

- 575 kaštieľov a kúrií (+1)
- 101 hradov
- 80 kláštorov (+1)
- 1 629 kostolov (+12)
- 939 ľudových domov (+1)
- 2 377 meštianskych domov (+2)
- 386 palácov a víl (+3)
- 29 prícestných plastík (božia muka) (-1)
- 10 prícestných krížov a prícestných stĺpov
- 499 pamätných tabúľ a pamätných miest (+7)
- 70 cintorínov (okrem prikostolných) (-5)
- 290 hrobov (individuálnych i spoločných)*
- 69 hrobiek (+14)

Poznámka: čísla v zátvorke uvádzajú zmenu počtu PO oproti predchádzajúcemu roku.
** V rámci hrobov sú započítané všetky evidované hroby, nielen vojenské.*

V rámci **právnej ochrany** národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2017 **vyhlásených** 188 PO a **zrušených** bolo 18 PO.

Graf 070 I Vlastnícka forma nehnuteľných NKP (2017)

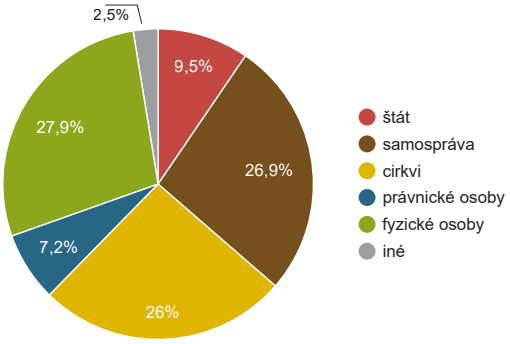

Zdroj: PÚ SR

Graf 071 I Stavebno-technický stav nehnuteľných NKP (2017)

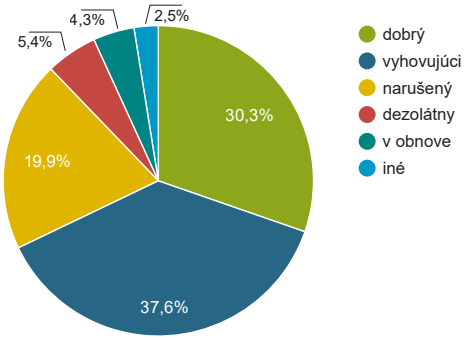

Zdroj: PÚ SR

Poznámka: Zvyšných 2,52 % (422 PO) tvoria PO s iným stavom (fyzický zánik, obnovou, strata pamiatkových hodnôt, AG – neprezentovaná alebo KP dlhodobo nezvestná).

Vlastnícka forma NKP v prípade štátu, samosprávy, cirkví a fyzických osôb je za ostatných 6 rokov pomerne stabilná a percentuálne sa mení len minimálne. Najväčšie zmeny sa vyskytujú u právnických osôb (rozdiely za jednotlivé roky v rozsahu 1 – 2 %).

Stavebno-technický stav PO v sumári dobrý-vyhovujúci, narušený-dezolátny a v obnove je za ostatných 8 rokov nemenný (percentuálne štatistický nevýznamný), keďže obnovou sa zlý stav pamiatok zlepšuje, ale aj naopak objekty v dobrom stave sa zanedbaním údržby dostávajú do zlého až havarijného stavu. Príčiny v pretrvávajúcom počte objektov v zlom stave sú tiež v ich nevhodnom využívaní, resp. v absencii využitia. Zásadná zmena v znížení počtu dezolátnych a narušených PO je možná rozšírením finančných kapacít dotačných schém, ako aj možnosť ďalších bonusov pre vlastníkov, správcov a užívateľov NKP napr. v daňovej oblasti. Ďalšou z foriem je aj prísnejší štátny dohľad s väčším uplatnením represívnych prvkov (opatrenia na nápravu, finančné pokuty).

Okrem ochrany pamiatok – objektov ako solitérov, je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: **pamiatkových rezerváciách** (PR – 28) a **pamiatkových zónach** (PZ – 81). V roku 2017 sa ich počty nemenili.

Tabuľka 035 I Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	**Vyhlásenie**	**Počet KP**
1. Banská Bystrica	18. 5. 1955	200
2. Banská Štiavnica	11. 6. 1950	191
3. Bardejov	11. 6. 1950	131
4. Bratislava	5. 10. 1954	264
5. Kežmarok	11. 6. 1950	256
6. Košice	2. 2. 1983	500
7. Kremnica	11. 6. 1950	116
8. Levoča	11. 6. 1950	339
9. Nitra	21. 1. 1981	23
10. Podolínec	11. 6. 1991	63
11. Prešov	11. 6. 1950	257
12. Spišská Kapitula	11. 6. 1950	24
13. Poprad-Sp. Sobota	11. 6. 1950	89
14. Svätý Jur	23. 5. 1990	26
15. Štiavnické Bane	15. 8. 1995	20
16. Trenčín	11. 9. 1987	112
17. Trnava	11. 9. 1987	139
18. Žilina	11. 9. 1987	58

Tabuľka 036 I Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRĽA)

Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	**Vyhlásenie**	**Počet KP**
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25
2. Čičmany	26. 1. 1977	36
3. Osturňa	3. 10. 1981	135
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28
5. Podbiel	14. 9. 1977	56
6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
9. Vlkolínec	26. 1. 1977	73
10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

Poznámka: v počte Mestských pamiatkových rezervácii je zarátaná aj pamiatková rezervácia technických diel (1).

Zdroj: PÚ SR

Na obnovu národných kultúrnych pamiatok prostredníctvom **dotačného programu MK SR „Obnovme si svoj dom"** bolo v roku 2017 podporených **940 žiadostí** v celkovej výške **10 422 919 eur.**
Program predstavuje komplexný rozvojový program zameraný na podporu obnovy národných kultúrnych pamiatok. Umožňuje systémovú podporu obnovy NKP v jednotlivých fázach procesu ich záchrany, obnovy, prezentácie a interpretácie či už ako solitérov, alebo súčasti osobitne chránených lokalít.

Graf 072 I Vývoj príspevkov MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu „Obnovme si svoj dom"

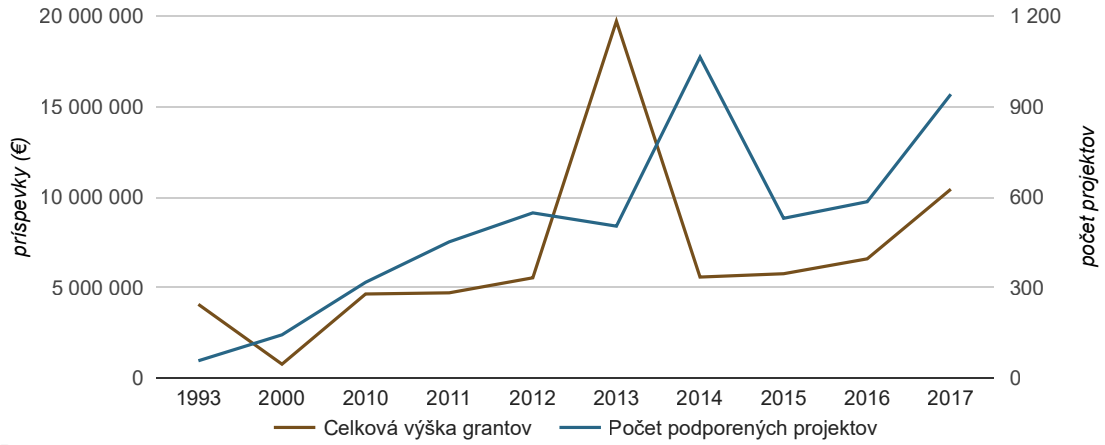

Zdroj: MK SR

Poznámka: Hodnoty v rokoch 1993 a 2000 sú prepočítané zo SK konverzným kurzom 30,1260.

SVETOVÉ DEDIČSTVO

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý SR ratifikovala 15. 11. 1990.

Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

Zoznam SD k roku 2017 obsahoval **1 073 lokalít** celého sveta, z toho 832 kultúrnych, 206 prírodných a 35 zmiešaných, zo **167 členských štátov** Dohovoru.

Celkovo je do Zoznamu v rámci SR zapísaných **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry **Vlkolínec**, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča – historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009 vrátane ochranného pásma
- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilija; najmä 23 vodných nádrží – tajchov), (Cartagena, 1993)
- **Bardejov** – mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly – Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek vrátane zvonice, Bodružal, Ladomírová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggtelekského krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),
- **Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy** (Christchurch, 2007; rozšírenie v roku 2011 a 2017); spoločná lokalita 12 krajín Európy s celkovým počtom 82 komponentov. Zo SR ide o 4 lokality: Stužica - Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 020 I Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

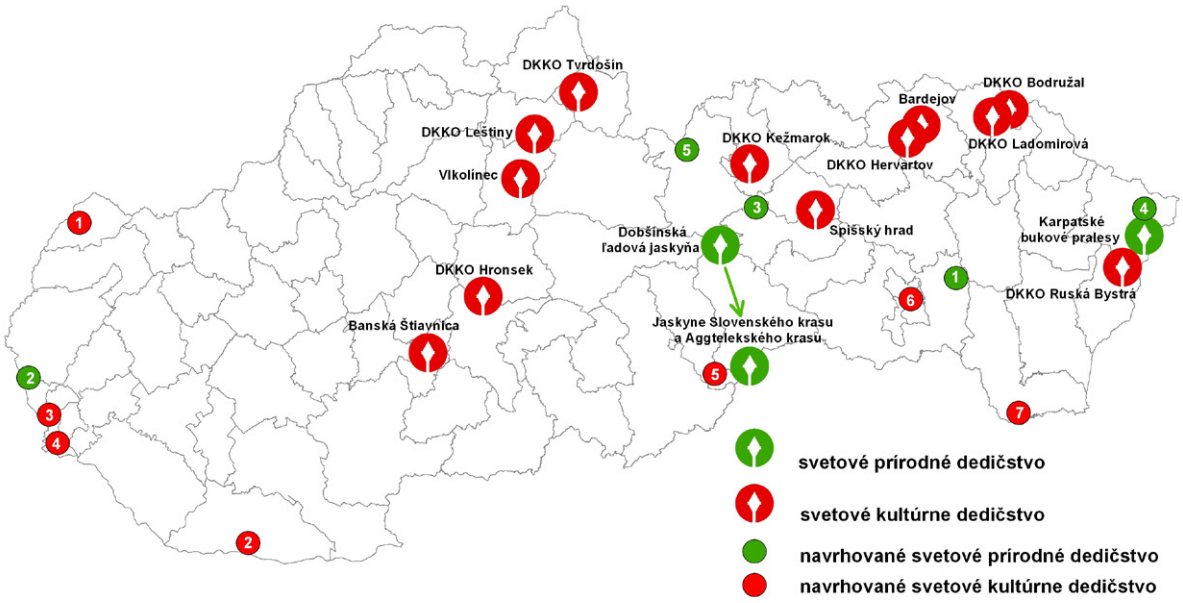

Zdroj: SAŽP

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

Medzi **navrhované lokality, príp. zaradené do výberu na nomináciu do SD** k roku 2017 patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

1. **Pamiatky Veľkej Moravy** – Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
2. **Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne-Komárome (spoločne s Maďarskom)
3. **Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)
4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji – Dunajský Limes na Slovensku (rozšírenie územia svetového dedičstva Hranice Rímskej ríše o Rímsky vojenský tábor v Iži a Bratislave-Rusovciach – predpokladaný spoločný návrh s Rakúskom a Maďarskom)
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)
6. Koncept **šošovkovitého historického jadra mesta Košice**
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť** – súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Tŕňa, Malá Tŕňa, Slovenské Nové Mesto, Černochov, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

1. **Gejzír v Herľanoch**
2. **Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
3. **Krasové doliny Slovenska** (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja)
4. **Mykoflóra Bukovských vrchov**
5. **Prírodné rezervácie Tatier** (predpokladaný spoločný návrh s Poľskom)
6. **Originálne lúčne pasienky na Slovensku.**

V roku 2017 bola **zavŕšená príprava** nominačného projektu na zápis pamiatok, ktoré tvorili súčasť hraničného systému Rímskej ríše na rieke Dunaj, do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. V súlade s odporúčaniami Centra svetového dedičstva a ICOMOS prijali zainteresované štáty **dohodu o predložení** spoločnej medzinárodnej nominácie na novú lokalitu svetového dedičstva pod názvom **Hranice Rímskej ríše – Dunajský Limes**. Nominácia bola rozdelená do dvoch fáz – v rámci prvej fázy, realizovanej počas roka 2017, participovali na príprave spoločného nominačného projektu štyri krajiny – Nemecko, Rakúsko, Slovensko a Maďarsko. Finálna verzia nominačného projektu, ktorý zahŕňa **celkovo 164 pamiatok** navrhovaných na zápis do Zoznamu svetového dedičstva, bola v decembri 2017 odoslaná do tlače. Po podpise zástupcami všetkých štyroch spolupracujúcich krajín (19. januára 2018) bola nominácia k 1. februáru 2018 oficiálne predložená Centru svetového dedičstva. Zo **slovenských lokalít** sú súčasťou nominácie dve národné kultúrne pamiatky – **Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave-Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kastel) „Kelemantia" v Iži.**

Graf 073 I Porovnanie počtu lokalít SD v krajinách EÚ

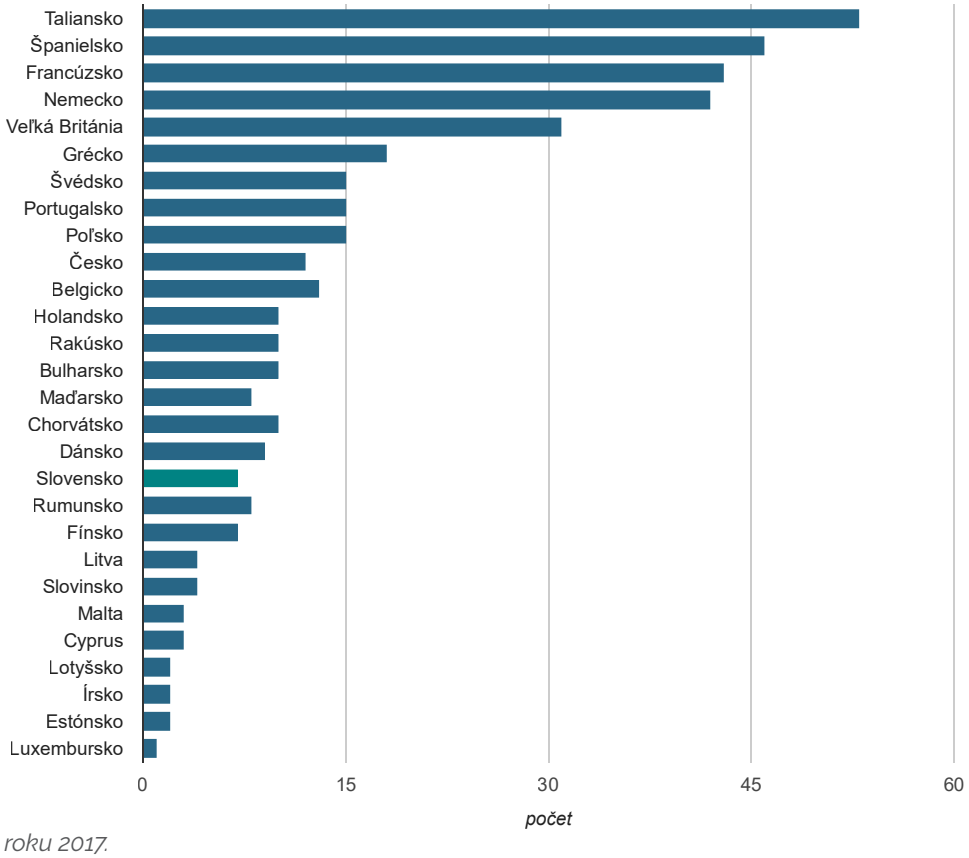

Zdroj: UNESCO
Poznámka: Stav k roku 2017.

V spolupráci s partnerskými inštitúciami z ostatných krajín V4 Pamiatkový úrad SR každoročne organizuje **„Akadémiu dedičstva V4"** formou letnej školy určenej mladým profesionálom z Visegrádskeho regiónu, ktorá sa zameriava na rozvoj kompetencií v oblasti manažmentu lokalít svetového kultúrneho dedičstva. Mladí profesionáli z krajín V4 dostali možnosť zúčastniť sa aj 41. zasadnutia Výboru svetového dedičstva, ktoré sa uskutočnilo v poľskom Krakove.

V dňoch 4. – 5. mája 2017 sa v Bardejovských Kúpeľoch konala **medzinárodná konferencia Benefits Beyond Inscription** (Benefity presahujúce zápis do Zoznamu svetového dedičstva) venovaná **téme udržateľného cestovného ruchu** v lokalitách svetového dedičstva UNESCO. Konferencia sa uskutočnila ako jedno z vlajkových podujatí Centra svetového dedičstva pri príležitosti vyhlásenia roku 2017 za medzinárodný rok udržateľného turizmu. Jej cieľom bolo posilniť spoluprácu medzi SR a UNESCO a prispieť k valorizácii značky UNESCO v prospech regiónov a miestneho obyvateľstva. Organizačnú záštitu nad podujatím prebralo UNESCO, MŽP SR a Mesto Bardejov.

V dňoch 17. – 20. septembra 2017 navštívila SR riaditeľka Centra svetového dedičstva Dr. Mechtild Rössler. Išlo o prvú návštevu **riaditeľa Centra SD na Slovensku**, počas ktorej sa Dr. Rössler stretla s predstaviteľmi rezortov zabezpečujúcich ochranu lokalít svetového dedičstva, so splnomocnencom vlády pre menej rozvinuté okresy a so zástupcami Ekonomickej univerzity v Bratislave a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde vystúpila s prednáškou pre študentov. Hlavnou témou návštevy bola problematika Karpatských pralesov a ochrana slovenských lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Návštevu organizačne zastrešovali Slovenská komisia pre UNESCO a ŠOP SR, PÚ SR sa podieľal na odbornom a organizačnom zabezpečení diskusného fóra, ktoré sa konalo 19. septembra vo Vígľaši, na území UNESCO Biosférickej rezervácie Poľana. Riaditeľka Centra SD počas neho diskutovala s manažérmi slovenských lokalít svetového dedičstva, zástupcami odborných inštitúcií, predstaviteľmi občianskych združení pôsobiacich v lokalitách a ďalšími zainteresovanými subjektmi.

GEOPARKY

Geopark je územie prezentujúce geologické dedičstvo našej krajiny, obsahujúce jedno alebo viac miest vedeckej dôležitosti nielen z geologického aspektu, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej, montanistickej, kultúrno-historickej či etnografickej osobitosti európskeho významu. Geopark je pre SR inovatívnym nástrojom podpory regionálneho, miestneho a obecného rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť (vrátane vzdelávania), je významný pre miestny ekonomický rozvoj – prispieva k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu, pričom jeho funkčnosť je autonómna. Zároveň pestrosť jeho geologickej stavby je predpokladom

pre rozvoj služieb cestovného ruchu, ktorý výhľadovo predstavuje nezanedbateľnú oblasť národného hospodárstva.

Podpora rozvoja a budovania geoparkov v SR bola **v roku 2017** vedená v zmysle **aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR**, schválenou uznesením vlády SR č. 15 zo 7. januára 2015 a z nej vyplývajúceho **akčného plánu** pre implementáciu opatrení, prostredníctvom zástupcov a členov **Medzirezortnej komisie Siete geoparkov SR**, zriadenej ministrom životného prostredia SR.

V roku 2017 boli na území SR manažované **3 územia geoparkov**:

- **Novohradský geopark** s medzinárodným názvom Novohrad-Nógrád geopark (spolu s Maďarskom); člen Siete európskych geoparkov (EGN) a Siete globálnych geoparkov UNESCO (GGN),
- **Banskoštiavnický geopark,**
- **Banskobystrický geopark.**

V súlade s vyššie uvedeným bola na úrovni Medzirezortnej komisie Siete geoparkov SR sústredená spolupráca hlavne na aktivity súvisiace s prípravou a realizáciou jej 5. a 6. zasadnutia, výstavy „Geoparky Slovenska" v priestoroch MŽP SR, ako aj rokovania užšej pracovnej skupiny geoparkov Slovenska k problematike budovania ich infraštruktúry, údržby lokalít so zameraním na zvýšenie zamestnanosti a spoluprácu manažmentov s organizáciami cestovného ruchu. V spolupráci so zástupcami Ministerstva dopravy a výstavby SR bol zrealizovaný upgrade webového sídla http://slovakia.travel/, obohateného o novú sekciu venovanú geoparkom Slovenska: http://slovakia.travel/co-vidiet-a-robit/priroda-a-krajina/geoparky.

Aktivity v územiach geoparkov boli sústredené na budovanie manažérskych štruktúr, zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti so zameraním sa na vzdelávacie a osvetové programy a riešenie odbornej náplne geoparkov, na medzinárodnú spoluprácu, budovanie infraštruktúry a jej starostlivosť (napr. rekonštrukcia NGCH Paradajs v Banskoštiavnickom geoparku OOCR Banská Štiavnica), implementáciu vlastných stratégií, monitoring, konzultačnú a poradenskú činnosť pre obce, pamiatkové úrady, vysoké školy, občianske združenia, realizáciu projektov (napr. z prostriedkov Environmentálneho fondu) a pod.

Viac informácií o geoparkoch nájdete na www.geopark.sk.

ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE

Zhromažďovanie údajov a poskytovanie informácií o environmentálnych záťažiach na území SR zabezpečuje **Informačný systém environmentálnych záťaží** (IS EZ). IS EZ je priebežne aktualizovaný (https://envirozataze.enviroportal.sk/Informacny-system) a počty aj informácie o registrovaných lokalitách sa môžu meniť. Na konci roka 2017 bolo v IS EZ **evidovaných 1 760 lokalít** (1 991 registračných listov, lebo niektoré lokality sú v 2 častiach registra), pričom **v registri časť A (pravdepodobné environmentálne záťaže)** bolo 881 lokalít, v registri **časť B (environmentálne záťaže)** bolo 310 lokalít, v registri **časť C (sanované a rekultivované lokality)** bolo 800 lokalít, v registri časti A a súčasne v registri časti C bolo 113 lokalít, v registri časti B a súčasne v registri časti C bolo 118 lokalít.

V roku 2017 pokračovali procesy **určovania povinných osôb** na úseku environmentálnej záťaže. Po zastavení konania o určení povinnej osoby podľa zákona č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov bolo MŽP SR určené ako príslušné ministerstvo na 4 lokalitách s environmentálnou záťažou a MO SR na 1 lokalite s environmentálnou záťažou. Preverené boli 3 hlásenia o podozrení na prítomnosť environmentálnej záťaže, identifikované boli 2 nové lokality s výskytom environmentálnej záťaže. V rámci plnenia úloh súvisiacich s problematikou EZ boli v roku 2017 aktualizované údaje v registračných listoch 1 391 lokalít v IS EZ. V teréne bolo obhliadnutých 22 lokalít.

Každá záverečná správa, pri ktorej riešení sa zistilo a overilo závažné znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, musí obsahovať ako samostatnú časť analýzu rizika znečisteného územia podľa §16 ods. 6 zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov. Tieto záverečné správy posudzuje a schvaľuje MŽP SR bez ohľadu na zdroj financovania. V roku 2017 na 4 zasadnutiach Komisie pre posudzovanie a schvaľovanie záverečných správ s analýzou rizika znečisteného územia bolo posúdených a schválených 18 záverečných správ s analýzou rizika znečisteného územia.